

Vergaderjaar 2022–2023

31 757

Stedenbeleid

Nr. 110

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 juli 2023

Met deze brief informeer ik u over de voortgang en verdere ontwikkeling van het interbestuurlijke innovatieprogramma Agenda Stad (AS) en de Europese Agenda Stad (EAS).

Agenda Stad: Innovatie en samenwerking als pijlers voor een robuust en effectief bestuur

We staan in Nederland voor grote maatschappelijke uitdagingen, die veel invloed hebben op de inrichting van ons land, de kwaliteit van onze leefomgeving en de manier waarop we wonen, werken en samenleven. In toenemende mate vragen deze uitdagingen van ambtenaren en organisaties dat zij op andere manieren en over grenzen heen met elkaar samenwerken. Dit vereist een overheid die responsief is en luistert naar wat er leeft om van wetgeving, beleid en uitvoering meer één geheel te vormen. Een overheid die oog en oor heeft voor de ervaringen in de lokale praktijk en wensen en lessen van professionals actief betreft in de landelijke beleidsvorming.

Het is mijn inzet als Minister om bij te dragen aan het versterken van het bestuur zodat het bestuur optimaal is toegerust voor de belangrijke maatschappelijke opgaven. Met mijn brief van 20 januari 2023 presenteerde ik de Actieagenda Sterk Bestuur om vanuit dit perspectief in intensieve samenwerking van denken naar doen te komen.¹ Goede interbestuurlijke samenwerking en samenwerking met maatschappelijke partners en inwoners zijn randvoorwaarden om beleid te maken dat uitvoerbaar en toekomstbestendig is.

Eén van de manieren waarop deze samenwerking vorm krijgt, is binnen Agenda Stad. In het programma Agenda Stad faciliteer ik deze samenwerking met City Deals en Town Deals om innovatie en kennisdeling

¹ Kamerstuk 33 047, nr. 25.

tussen overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen te stimuleren. Deze thematische deals zijn gericht op maatschappelijke- en transitieopgaven die vanuit gemeenten worden aangedragen. Vaak is op deze opgaven nog geen adequate aanpak en kan er onderling nog veel geleerd worden. Zo ervaren partijen samen welke aanpak werkt en hoe ze hun rol het best kunnen pakken. Voorbeelden van transitiethema's waar City Deals voor zijn ontwikkeld, zijn circulair bouwen, kwetsbare burgers en bedrijven weerbaarder maken tegen cybercrime en experimenteren met nieuwe vormen van maatwerk in het sociaal domein.

City Deals en Town Deals vormen hiermee geen oplossing voor alle maatschappelijke opgaven, maar helpen in specifieke situaties wel in het zoeken naar nieuwe oplossingen. In City Deals werken overheids-, kennis-, maatschappelijke- en marktpartijen gelijkwaardig en meerjarig samen aan één thema. Het gezamenlijk creëren van doorbraken is de belangrijkste drijfveer voor deze samenwerking. Essentieel is dat er meerdere departementen deelnemen vanuit hun inhoudelijke betrokkenheid. De maatschappelijke opgaven van deze tijd overschrijden immers vaak de taken en verantwoordelijkheden van één enkel ministerie. De aanpak richt zich op experimenteren, leren en kennis uitwisselen. Streven is om de resultaten van beleidsinterventies in partnergemeenten op te schalen en zo de impact te vergroten. Door de samenwerking ontstaan pilotprojecten gericht op procesinnovaties, verbetering van de wet- en regelgeving en nieuwe financieringsmogelijkheden. De gebundelde slagkracht van koplopers onder gemeenten, departementen en het maatschappelijk middenveld, versterkt de innovatiekracht en thematische netwerken.

De netwerkwaarde van de City Deals is belangrijk, omdat het leidt tot nabijheid tussen gemeenten en Rijksoverheid. Hiermee wordt de afstand tussen beleid en praktijk gereduceerd, zo ontstaat er een directe *feedback-loop*. Signalen van de uitvoering komen hierdoor eerder terug bij beleidsmakers. Hiermee wordt waardevolle praktijkervaring opgedaan voor beleid én uitvoering. Wat de afgelopen jaren in de praktijk ook is geleerd, is dat het instrument City Deal in sommige opzichten kwetsbaar kan zijn. Het creëren van een netwerk is een kracht, maar kwetsbaar door de hoge mate van afhankelijkheid van relaties en daarmee van personen. Het uitproberen en toetsen van nieuwe beleidsoplossingen, past niet altijd bij de bestaande praktijk van beleidskaders. Het opschalen of bestendigen van de geleerde lessen, opgedane ervaring en resultaten in generiek beleid kan hierdoor een uitdaging zijn. Om bij te dragen aan de resultaten op de lange termijn, is het belangrijk dat tijdig in het proces van een City Deal wordt nagedacht over het borgen van resultaten. En het kan helpen om de werkwijze en resultaten van City Deals breder te delen.

Doorontwikkeling Agenda Stad

Sinds de start van Agenda Stad in 2015 hebben steden en Rijk zich met partnerorganisaties gecommitteerd samen te werken aan het bevorderen van innovatie, leefbaarheid en duurzame groei in Nederlandse steden. Dat heeft tot nu toe geresulteerd in 30 City Deals waarvan er inmiddels 17 zijn afgerond. De dertigste City Deal, *Dynamische Binnensteden, regie op transformatie*, is vorige maand van start gegaan. Nog eens drie City Deals zijn in verkenning: *Fietsen; Gezonde & Gelukkige Steden; en Bruisende Kades*.

Een City Deal lost in de looptijd van enkele jaren een opgave uiteraard niet geheel op. Wel streeft elke City Deal naar blijvende impact op zowel lokaal

nationaal niveau. Bijvoorbeeld in de vorm van (landelijke) beleidsprogramma's, wet- en regelgevingstrajecten of nieuwe financieringsmodellen.

Zo stond de *City Deal Binnenstedelijk Bouwen en Transformatie* mede aan de basis van de transformatie faciliteit en de woningbouwimpuls. De aandacht die de *City Deal Ruimte voor Lopen* genereerde voor beweging, heeft eraan bijgedragen dat loopbeleid een integraal onderdeel wordt van de mobiliteitsvisie van het Rijk. De *City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving* stond aan de basis van het wetgevingstraject dat gestart is om gemeenten juridische instrumenten te verschaffen om een gezondere leefomgeving te realiseren. Onlangs werd de *City Deal Elektrische Deelmobiliteit* nog opgeschaald tot een Nationaal Samenwerkingsprogramma Deelmobiliteit (zie kader) en de *City Deal Een Slimme Stad, zo doe je dat* is nauw betrokken bij het Dutch Metropolitan Innovations (DMI)-ecosysteem waarin het kabinet onlangs 85 miljoen euro investeerde om mobiliteitsvernieuwing en duurzame verstedelijking te bevorderen.

Kader: Voorbeeld van de impact van de City Deal Elektrische Deelmobiliteit. Zie voor meer concrete resultaten en voorbeelden de bijlage bij deze kamerbrief.

City Deal Elektrische Deelmobiliteit: opschaling in Nationaal Samenwerkingsprogramma Deelmobiliteit

De City Deal Elektrische Deelmobiliteit ging in februari 2018 van start met de ambitie om sneller en betaalbaarder bouwen te koppelen aan een betere binnenstedelijke bereikbaarheid en verkeersdoorstroom én energiebesparing. Door te experimenteren met lagere parkeernormen bij nieuwbouw en het aanbieden van elektrische deelauto's als alternatief voor een eigen auto, is er minder parkeerruimte nodig. Ook neemt het verkeer af. Door gebruik te maken van een slimme, bi-directionele laadinfrastructuur, ontstaat bovendien een energiebesparing: reststroom in de deelauto's kan gebruikt worden om de woningen van elektriciteit te voorzien. Bij de evaluatie na de afronding van de City Deal eind 2021 bleek dat de City Deal een aanjagende rol heeft gespeeld in het maken van afspraken tussen gemeenten en projectontwikkelaars over deelmobiliteit. Ook bleken bewoners overwegend positief over elektrische deelmobiliteit.

Daarom heeft het Ministerie van IenW samen met BZK, beide partners in de City Deal, besloten om de missie van de City Deal voort te zetten in een Nationaal Samenwerkingsprogramma Deelmobiliteit. Daarmee moeten vernieuwende vormen van mobiliteit sneller beschikbaar komen voor steeds meer Nederlanders. Voor dit programma is ruim 20 miljoen euro beschikbaar. Ook is in het mobiliteitsfonds waarin 7,4 miljard euro beschikbaar is, financiële ruimte gemaakt voor hubs in steden om deelmobiliteit aan te bieden. Zo heeft de *City Deal Elektrische Deelmobiliteit* aan de wieg gestaan van meer ruimte in de stad, betere mobiliteit, betaalbaardere woningen, CO₂-reductie én het delen van kennis over deze voordelen.

Toolbox City Deals

De ambitie om inzichten uit deals breed te delen zodat zoveel mogelijk gemeenten en andere partijen hier hun voordeel mee kunnen doen, heeft geleid tot de ontwikkeling van een City Deal Toolbox. Dit online instrument bundelt inmiddels zo'n 70 deelbare en schaalbare resultaten,

instrumenten, stappenplannen en andere producten voor publiek gebruik.²

Dealmakersopleiding

Gelijkwaardige, interbestuurlijke samenwerking rondom complexe opgaven – of het nu thematisch is in City Deals, regionaal in Regio Deals of in andere dealvormen als Woondeals of Green Deals – is een krachtige en steeds meer vanzelfsprekende methode om effectief beleid te ontwikkelen³. Daarom is het belangrijk dat ambtenaren kennis kunnen maken met deze werkwijze. En om ambtenaren die al «dealmaker» zijn te ondersteunen met een breder theoretisch kader en praktijkervaringen van andere dealmakers. Daarom heeft Agenda Stad samen met het Ministerie van LNV een Dealmakersopleiding laten ontwikkelen door de Nederlandse School voor het Openbaar Bestuur (NSOB). Na twee tranches voor ambtenaren van BZK en LNV, worden volgende leergangen interdepartementaal aangeboden zodat ook ambtenaren van andere departementen kennis en ervaring opdoen met deze vorm van beleidsontwikkeling. De derde tranche is onlangs van start gegaan en de vierde tranche start in september. Op termijn wordt deze opleiding ook opengesteld voor medeoverheden.

Dag van de Stad

Kennis delen én samenwerking stimuleren is ook een belangrijke drijfveer voor de jaarlijkse conferentie Dag van de Stad. Dit evenement van Agenda Stad trekt jaarlijks ruim 1200 professionals en andere geïnteresseerden en wordt dit jaar voor de zevende keer georganiseerd, door een consortium van partners als de VNG, G40, G4, Netwerk Kennissteden Nederland en Platform31. De Dag van de Stad vindt dit jaar op 9 oktober plaats in Arnhem.

Introductie Town Deals

Agenda Stad werd opgericht om de kansen die urbanisatie biedt zo goed mogelijk te benutten en om tegelijkertijd uitdagingen rond o.a. de woningvoorraad en mobiliteit te mitigeren. Daarbij lag de nadruk met name op G40-steden. Het instrument City Deals heeft zich inmiddels bewezen en vanuit de koepelorganisaties van middelgrote (M50), kleinere (K80) en plattelandsgemeenten (P10), kwam het verzoek om gebruik te kunnen maken van een vergelijkbaar instrument. Om ook deze gemeenten te ondersteunen met kennisdeling en agglomeratiekracht, heeft Agenda Stad de Town Deal ontwikkeld. Deze voorziet in een lerende aanpak voor – en vooral tussen – middelgrote en kleinere gemeenten die gericht is op innovatie in aanpak en beleid. In de Town Deal worden gemeenten ondersteund met gerichte expertise en ervaring vanuit de Rijksoverheid, adviessector en kennisinstellingen. Het doel is om samen te leren én te werken in de uitvoering van een concreet project om zo een impuls te geven aan de brede welvaart in deze gemeenten. Met Town Deals als samenwerkingsinstrument naast City Deals geef ik ook uitvoering aan de inzet voor het programma Regio's aan de grens.⁴

De eerste Town Deal, «Sterke Streken», is dit voorjaar van start gegaan en richt zich op het in stand houden en waar mogelijk versterken van het

² Bekijk de City Deal Toolbox op <https://agendastad.nl/toolbox-van-agenda-stad/>.

³ Zie ook het essay Leren Institutionaliseren van het Planbureau van de Leefomgeving ism de Nederlandse School voor het Openbaar Bestuur: <https://www.pbl.nl/publicaties/leren-institutionaliseren>.

⁴ Kamerstuk 32 851, nr. 75.

woon- en vestigingsklimaat in middelgrote en kleinere gemeenten. In de bijlage bij deze kamerbrief leest u meer over deze Town Deal.

Europese Agenda Stad en Partnerschappen

De grote stedelijke uitdagingen van deze tijd beperken zich uiteraard niet tot onze landsgrenzen. Veel van de opgaven zijn ook Europese en internationale thema's. Daarom is tijdens het Nederlandse voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie in 2016 de Europese Agenda Stad gelanceerd. Het beleid en de regelgeving van de Europese Unie hebben immers regelmatig rechtstreeks invloed op steden en stedelijke gebieden. Andersom is ook op Europees niveau steeds duidelijker dat steden een cruciale rol spelen in grote Europese transitie, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid en digitalisering.

De Europese Agenda Stad en de bij de start in 2016 aangestelde *Dutch Urban Envoy*, spelen een belangrijke rol in het op Europees niveau aanjagen van het besef dat steden als cruciale succesfactoren voor transitieopgaven een prominente plek verdienen aan de gesprekstafel.

Ook de Europese Agenda Stad maakt gebruik van thematische samenwerkingsverbanden (Partnerschappen) waarin internationale steden en regio's, Europese instellingen én de Europese Unie op gelijke voet werken aan betere regelgeving, betere financiering en meer kennisdeling.

Diverse Nederlandse steden zijn actief betrokken (geweest) bij die Partnerschappen. Diezelfde actieve betrokkenheid zien we terug in door de Europese Commissie geïnitieerde stedelijke missies zoals de *100 Climate Neutral and Smart Cities*. Daaraan nemen Eindhoven en Helmond, Groningen, Utrecht, Rotterdam, Amsterdam en Den Haag deel.

De meeste oorspronkelijke partnerschappen zijn inmiddels formeel beëindigd, en hebben actieplannen opgeleverd waarin aanbevelingen en vervolgacties zijn opgenomen. De resultaten zijn door de Europese Commissie gepubliceerd in een brochure.⁵ Een aantal Partnerschappen wordt voortgezet, waaronder het door Haarlem gecoördineerde *Innovative Public Procurement* en *Inclusion of Migrants and Refugees*, onder leiding van Amsterdam.

Het mandaat van onze stedelijke gezant heb ik per 1 juni 2022 verlengd. De Dutch Urban Envoy zal zich blijven inzetten voor het versterken van de rol en positie van steden in Europa, en daarbij de komende jaren meer nadruk gaan leggen op de belangen van Nederlandse medeoverheden in Europa.

De Europese Agenda Stad blijft wat mij betreft een belangrijk instrument voor duurzame stedelijke ontwikkeling in Nederland en Europa. De Agenda heeft zich ontwikkeld tot het centrale forum voor de versterking van de positie van steden in Europa, met mijlpalen als het *New Leipzig Charter* en het *Ljubljana Agreement*. Daarin zijn de uitgangspunten voor duurzame stedelijke ontwikkeling en de doorontwikkeling van de Europese Agenda Stad vastgelegd, inclusief de toevoeging van de nieuwe thema's/Partnerschappen *Greening Cities*, *Sustainable Tourism*, *Food* en *Cities of Equality*. De eerste twee zijn onlangs gestart (met onder meer Utrecht en 's-Hertogenbosch als Partners bij Greening Cities). De lancering van de andere wordt begin 2024 verwacht.

⁵ Urban Agenda for the EU; Multi-level governance in action; 2021 Update. European Commission Directorate-General for Regional and Urban Policy, November 2021.

Voor de nieuwe Partnerschappen is veel belangstelling, met name van partijen die nog niet eerder betrokken waren bij de Europese Agenda Stad, kleine en middelgrote steden, en zuidelijke en oostelijke lidstaten. Vanaf de zomer van 2023 zullen de Europese Agenda Stad en de Partnerschappen financieel en inhoudelijk ondersteund worden door het door de Europese Commissie gelanceerde European Urban Initiative. In 2023 zullen de huidige thema's bovendien worden geëvalueerd en mogelijk herzien.

Samen blijven werken aan beter, slimmer en effectiever beleid

Met de verlenging van het mandaat van de Dutch Urban Envoy en de doorontwikkeling van de Europese Agenda Stad die in het Ljubljana Agreement is vastgelegd, is een belangrijke plek voor steden aan de Europese gesprekstafel voor de komende jaren geborgd.

Met de inzet van Agenda Stad wil ik bijdragen aan het versterken van beleid dat toekomstbestendig en uitvoerbaar is. Een dienstbare en responsieve overheid staat in nauw contact met haar medeoverheden en inwoners. Door te investeren in samenwerking met maatschappelijke organisaties, private partijen, departementen en medeoverheden leren en ervaren we samen hoe we tot nieuwe oplossingen komen.

Over de voortgang van individuele City Deals wordt uw Kamer regelmatig geïnformeerd in rapportages vanuit betrokken departementen. Een overzicht van deze Kamerstukken vindt u op de website van Agenda Stad.⁶

Met deze brief hoop ik u voldoende geïnformeerd te hebben over de voortgang van Agenda Stad en de Europese Agenda Stad. In 2024 wordt een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de werkwijze van Agenda Stad. Over de voortgang en inzichten van Agenda Stad en de Europese Agenda Stad zal ik uw Kamer tweejaarlijks informeren.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
H.G.J. Bruins Slot

⁶ Agendastad.nl, Overzicht Kamerstukken (dd 3 april 2023).